2019

Full Marks - 80

Time - 3 hours

The figures in the right-hand margin indicate marks

Answer *all* questions

1. अधोलिखितेषु ***द्वयोः*** प्रश्नयोः उत्तरं लिखत : 7½ × 2

क) 'लोकेस्मिन् द्विविधा निष्ठा' - इति उक्तेः तात्पर्य कर्मयोगं आधारीकृत्य स्पष्टयत ।

ख) कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः – इति उक्तेः सारवत्तां पठितांशमवलम्ब्य विवृणुत ।

ग) श्रीमद्भगवत्गीतायाः तृतीयाध्यायस्य महत्वं सम्यक् आलोचयत ।

2. ***द्वयोः*** व्याख्यात : 7½ × 2

क) यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ।
स यद्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्त्तते ॥

ख) नियतं कुरु कर्म त्वं कर्मज्यायो ह्यकर्मणः ।
शरीरयात्रापि च ते न प्रसिध्द्येदकर्मणः ॥

ग) इन्द्रियस्येन्दियस्यार्थे रागदृषौ व्यवस्थितौ ।
तयोर्न वशमागच्छेत् तौ हयस्य परिपन्थिनौ ॥

3. अधस्तनेषु ***चतुर्णां*** संक्षिप्तोत्तरं लिखत : 7½ × 4

क) मनुस्मृत्यानुसारं धर्मस्य लक्षणम् किम् ? लिखत ।

ख) उपनयनसंस्कारविधिम् लिखत ।

ग) ब्रह्मचारिणः धर्मम् स्पष्टयत ।

घ) नामकरणसंस्कारम् ।

ङ) चूडाकरण विधिम् ।

च) ब्रह्मावर्त्तः, मध्यदेशः ।

छ) ब्रह्मर्षिदेशः, आर्यावर्त्तः ।

4. द्रव्यानां वर्गीकरणविषये चरकस्य मत्तं उपस्थापयत । 10

अथवा

महर्षि-चरकेन वर्णितं मृत्राष्टकम् सुष्ठुः आलोचयत ।

5. ***द्वयों*** संक्षिप्त टिप्पणी देया : 5 × 2

क) स्नेहो चतुर्विधः

ख) लवणानि पञ्च

ग) षट् रसाः

घ) के शारीरो दोषाः ।

□□

2019

Full Marks - 80

Time - 3 hours

The figures in the right-hand margin indicate marks

Answer *all* questions

1. अधस्तनेषु केषांचित् *त्रयाणां* वैदिक ऋषिप्रवराणां सुष्ठुः परिचयं दत्त : 8 × 3

   क) गृत्समदः

   ख) विश्वामित्र

   ग) भरद्वाजः

   घ) वशिष्ठः

   ङ) गौतमः ।

2. अधस्तात् *त्रयाणाम्* वैदिक छन्दसां लक्षणानि सोदाहरणं सङ्गमयत : 8 × 3

   क) गायत्री

   ख) त्रिष्टुप्

   ग) जगती

   घ) उष्णिक्

   ङ) पङ्क्तिः ।

3. पृथिवीस्थानीयदेवानां महत्त्वं विवृणुत । 10

अथवा

अग्नेः स्वरूप वैशिष्ट्यं च वर्णयत ।

4. अन्तरिक्षस्थानीयदेवानां गुणान् विशदयत । 10

अथवा

रुद्रस्य स्वरूपं महत्त्वं च विवृणुत ।

5. के ध्युस्थानदेवाः ? तेषां वैशिष्ट्यानि आलोचयत । 10

अथवा

वरुणस्य स्वरूपं वैशिष्टयं च वर्णयत ।

6. ***एकस्य*** टिप्पणी कार्या : 2

क) पर्जन्यः

ख) मातरिश्वन् ।

2019

Full Marks - 80

Time - 3 hours

The figures in the right-hand margin indicate marks

Answer *all* questions

1. अधोनिर्द्दिष्टेषु ***चतुर्णां*** सप्रसङ्ग व्याख्या विधेया : 8 × 4

क) आपदर्थे धनं रक्षेद् दारान् रक्षेद् धनैरपि ।
आत्मानं सततं रक्षेद् दारैरपि जनैरपि ॥

ख) कान्तावियोगः स्वजनापमानो
रणस्य शेषः कुनृपस्य सेवा ।
दरिद्रोभावो विषमा सभा च
विनाग्नि नैते प्रदहन्ति कायम् ॥

ग) शैले शैले न माणिक्यं मौक्तिकं न गजे गजे ।
साधवो न हि सर्वत्र चन्दनं न वने वने ॥

घ) मुर्खस्तु परिहर्त्तव्यः प्रत्यक्षो द्विपदः पशुः ।
भिद्यते वाक्यशल्येन अदृशं कण्टकं यथा ॥

ङ) विषादप्यमृतं ग्राहयममेध्यादपि काञ्चनम् ।
नीचादप्युत्तमा विद्या स्त्रीरत्नं दुष्कुलादपि ॥

 [Turn Over

च) कस्य दोषः कुले नास्ति व्याधिना के न पीडिताः ।
व्यसनं केन न प्राप्तं कस्य सौख्यं निरन्तरम् ॥

2. अधस्तात् **चतुर्णां** सप्रकरणं व्याख्या कार्य्या : 8 × 4

क) अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञ ।
ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि नरं न रञ्जयति ॥

ख) यदा किञ्चिदज्ञोहं द्विप इव महान्धः समभवं
तदा सर्वज्ञोऽस्मीति अभवदवलिप्तं मम मनः ।
यदा किञ्चिकिञ्चिद् बुधजनसकाशादवगतं
तदामूर्खोऽस्मीति ज्वर इव मदो मे व्यपगतः ॥

ग) साहित्यसंगीत कलाविहीनः
साक्षात् पशुः पुच्छविषाण हीनः ।
तृणं न श्वादन्तपि जीवमान
स्तदभागधेयं परमं पशूनाम् ॥

घ) वरं पर्वतदुर्गेषु भ्रान्तं वनचरैः सह ।
न मूर्खजनसंपर्कः सुरेन्द्रभवनेष्वपि ॥

ङ) जयन्ति ते सुकृतिनो रससिद्धाः कवीश्वराः ।
नास्ति येषां यशः काये जरामरणजं भयम् ॥

च) प्रारभ्यते न खलु विघ्नभयेन नीचैः
प्रारभ्य विघ्नविहता विरमन्ति मध्याः ।
विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः
प्रारब्धमुत्तमजना न परित्यजन्ति ॥

3. उत्कलभाषया आङ्गभाषया *वा* अनुवादः कार्यः 8

क) पुत्राश्च विविधैः शीलैर्नियोज्याः सततं वुधैः ।
नीतिज्ञाः शीलसम्पन्ना भवन्ति कुलपूजिताः ॥

अथवा

यो ध्रुवाणि परित्यज्य अध्रूवं परिषेवते ।
ध्रूवाणि तस्य नश्यन्ति अध्रूवं नष्टमेव हि ॥

ख) केयुरा न भूषयन्ति पुरुषं हारा न चन्द्रोज्वला 8
न स्नानं न विलेपनं न कुसुमं नालंकृता मूर्धजाः ।
वाण्येका समलंकारोति पुरुषं या संस्कृता धार्यते
क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम् ॥

अथवा

स्वायन्तमेकान्तगुणं विधात्रा
विनिर्मितं छादनमज्ञतायाः ।
विशेषतः सर्वविदां समाजे
विभूषणं मौनमपण्डितानाम् ॥

□□

2019

Full Marks - 80

Time - 3 hours

The figures in the right-hand margin indicate marks

Answer *all* questions

1. राजहंसस्य अमात्यानां नामानि वैशिष्ट्यं च प्रतिपादयत । 10

अथवा

राजहंसस्य सौन्दर्यं पराक्रमं च वर्णयत ।

2. सप्रकरणं व्याख्या कार्य्या : 8

ततो वीतप्रग्रहा अक्षतविग्रहा वाहा रथमादाया
दैवगत्यान्तःपुरशरण्यं महारण्यं प्राविशन् ।

अथवा

जलबुद्बुदसमाना विराजमाना संपत्तडिल्लतेव सहसैवोदेति नश्यति च ।

3. प्रश्न *द्वयस्य* संक्षेपेण उतरं प्रदत्त : 6 × 2

क) बिषर्ण्ण राजानं वसुमती कथं प्रवोधितवती ?

ख) पराजयानन्तरं मानी मानसारः किं कृतवान् ?

ग) वाल्यकाले दशकुमाराः काः विद्याः अधीतवन्तः ?

घ) का वसुमती ? सा किदृशी रमणी आसीत् ?

4. शुकनासोपदेशमाश्रित्य लक्ष्म्याः चरित्रं चित्रयत । 12

अथवा

पठितांशमाधारेण यौवनस्य दोषजातां विशदयत ।

5. उत्कलभाषया आङ्गलभाषया *वा* अनुवादः कार्यः 8

इन्द्रियहरिणहारिणी च सततमतिदुरन्तेयम् उपभोगमृगतृष्णिका नवयौवनकषायितात्मनश्च सलिलानीव तान्येव विषयस्वरूपाण्या-स्वाध्यमानानि मधुरतराण्यापतन्ति मनसः ।

अथवा

लतेव विटपकानध्यारोहति । गङ्गेव वसुजनन्यपि तरङ्गबुद्बुद चञ्चला । दिवसकरगतिरिव प्रकटितविविध-संक्रान्तिः । पातालगुहेव तमो वहुला । हिडिम्बेव भीमसाहसैकहार्य्य हृदया ।

6. अधस्तात् *एकम्* अवलम्ब्य संस्कृतेन निवन्धं विरचयत : 20

क) मम जीवनस्य लक्ष्यम् ।

ख) त्वदीयः प्रियकविः ।

ग) संस्कृतं न मृतं जातं, भारतेऽद्यापि भाष्यते ।

घ) यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते, रमन्ते तत्र देवता :

ङ) ऋतुराजः वसन्तः ।

7. संस्कृतेन ***एकस्य*** भावं विशदयत : 10

क) सत्यमेव जयते ।

ख) विद्या ददाति विनयम् ।

ग) शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम् ।

घ) अहिंसा परमो धर्मः ।

2020

Full Marks - 80

Time - 3 hours

The figures in the right-hand margin indicate marks

Answer ***all*** questions

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु द्वयोः उत्तर कुरुत : 7½ × 2

   क) श्रीमद्भगवद्गीतामनुसृत्य तृतीयोऽध्यायस्य वैशिष्ट्यं वर्णयत ।

   ख) ज्ञानकर्मणोः प्रक्रियाप्रयोगस्य गीतानुसारं विवृणत ।

   ग) तृतीयोऽध्यायमनुसृत्य कामक्रोधयोः लक्षणं लिखत ।

2. द्वयोः व्याख्या कार्या : 7½ × 2

   क) कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् ।
   इन्द्रियार्थान् विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते ॥

   ख) अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसम्भवः ।
   यज्ञाद्भवति पर्जन्ये यज्ञः कर्मसमद्भवः ॥

   ग) यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तरोवेत्तरो जनः ।
   स यद् प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्त्तते ॥

[Turn Over

3. अधोलिखितानां **चतुर्णां** संक्षिप्तोत्तरं लिखत : $7\frac{1}{2} \times 4$

क) "कर्मयोगश्य वैदिक:" इत्यस्य कोऽर्थ: ?

ख) स्मृतिशास्त्रस्य वेदमूलकतां वर्णयत ।

ग) कस्य श्रुति: परमप्रमाणं भवति ?

घ) किं नाम सहाचार: ?

ङ) कदा चूडाकर्म विधेय ?

च) के व्रात्या: भवन्ति ?

छ) दण्डधारणविधिमालोचयत ।

4. दीर्घजीविताध्यायस्य विषयवस्तुन: प्रारूपं वर्णयत । 10

अथवा

पठितविषयमनुसृत्य त्रिदोषाणामालोचनां कुरुत ।

अथवा

मूत्राष्टकस्य साङ्गोपाङ्गो आलोचनां कुरुत ।

5. **द्वयो**: संक्षिप्तोत्तरं प्रदेया: : 5×2

क) जीवनम्

ख) द्रव्यम्

ग) गुण:

घ) औषधत्रिविधम्

ङ) दुग्धगुणम् ।